

BURGERSCHAP KC de Haren

Inhoud

Inleiding

De context

Onze school

Onze visie op burgerschapsonderwijs

De Vreedzame School

Uitwerking van de doelen/ curriculum

Kwaliteitszorg en cyclisch werken

Inleiding

Dit beleidsstuk gaat over burgerschap. Gelet op de wet burgerschapsonderwijs en de standaard OP0 (Inspectie van het Onderwijs, 2023) zijn we verplicht om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Het beleidsstuk richt zich primair op onze visie en onze doelen met betrekking tot burgerschap. Hoe kijken we aan tegen burgerschap op school en wat willen we bereiken? Op onze school onderscheiden we drie domeinen voor burgerschap. In dit beleidsstuk zijn deze drie domeinen nader uitgewerkt en weggezet in een leerplan (een curriculum).

Dit beleidsstuk biedt ons een gezamenlijk concept over wat burgerschap inhoudt, en een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs.

De context

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
 - Het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school
 - Het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
 - Het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school?

Onze school dient allereerst een eigen visie en eigen doelen te ontwikkelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen kunnen we dan een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkelen. Het curriculum zal moeten verduidelijken hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vormkrijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs. Maar, de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. Zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten
2. Zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden
3. In ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit
4. Ontwikkelen van sociale competenties
5. Ontwikkelen van maatschappelijke competenties
6. Een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden

Onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de 'omgeving' van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en bij de risico's die hiermee gepaard gaan. Om dit in kaart te brengen gebruikt de school de wijk- en buurtmonitor van gemeente 's-Hertogenbosch.

De Wijk- en buurtmonitor geeft een overzichtelijk beeld van de situatie begin 2022 en de ontwikkeling tussen 2020 en 2022 in een wijk, dorp of buurt. Het laat zien wat er goed gaat en op welke onderwerpen een gebied zich verder kan ontwikkelen. De monitor kan bijvoorbeeld gebruikt worden als signaleringsinstrument om onderwerpen te agenderen.

Aspect	Korte typering
Leerlingen	KC de Haren is een school met gemiddeld 250 leerlingen op school KC de Haren. Gemiddeld 90 leerlingen maken gebruik van de kinderdagopvang. School en opvang zijn gehuisvest in BBS Haren Donk en Reit. De school bevindt zich midden in de wijk waar genoeg levendigheid is en mensen uit de omgeving vaak langskomen. Het BBS en/of het schoolplein dient zodoende ook als een ontmoetingsplek voor de kinderen en ouders in de wijk. De school heeft van origine een katholieke identiteit, dit heeft, op een aantal jaarfeesten, nog maar weinig invloed op het onderwijs dat wij bieden. De school staat in diverse wijken en zodoende is de populatie op deze school ook zeer divers. Er is veel verschil in: - Cultuur - Gezinssamenstelling - Thuisituatie - Etniciteit - Sociaal emotionele ontwikkeling - Traumatische gebeurtenissen
Ouders	Wanneer we gegevens specificeren vanuit de wijkmonitor zien we dat de vooropleiding en sociaaleconomische status van de ouders wordt ingeschat als lager dan het landelijk gemiddelde. Gegevens van de onze ouderpopulatie: - 40% gezinnen met migratieachtergrond - 70% laag tot gemiddelde inkomens - 15% tot 20% huishoudens onder lage-inkomensgrens

	- 10% tot 15% werkzoekenden zonder baan
Omgeving 	Kindcentrum de Haren is gevestigd in 's-Hertogenbosch-Noord en wordt hoofdzakelijk bezocht door kinderen uit de wijken de Haren, de Donk, de Reit en de Slagen. Het gebied waar de school in ligt heette vroeger de Haren; vandaar de naam van de school. De school is gestart in 1975. Sinds 2006 is de school gehuisvest in het nieuwe gebouw van de Brede Bossche School Haren Donk en Reit aan de Ploossche Hof. KC de Haren is onderdeel van de Brede Bossche School (BBS) De Brede Bossche School is een samenwerkingsverband, waarbinnen onderwijs-, zorg- en welzijnsvoorzieningen integraal samenwerken aan de verbetering van de ontwikkelingskansen van kinderen en hun ouders op school, in het gezin en in hun vrije tijd. Er zijn 20% koopwoningen in Haren, Donk, Reit en Slagen, gemiddelde van vier wijken (10%, 10%, 30% en 30%). Scores vanuit wijk- en buurtmonitor zijn ondergemiddeld tot gemiddeld op verschillende indicatoren binnen onze wijken.

Risico's

Gelet op de kenmerken van de leerlingen, de ouders en de omgeving zien wij de volgende risico's voor de ontwikkeling van burgerschap in de thuissituatie.

Risico's voor de sociale ontwikkeling	De sociaal-economische status van de ouders wordt ingeschat als lager dan gemiddeld.
Risico's voor democratisch burgerschap	Het denken en handelen vanuit een gemeenschap (BBS, kindcentrum en Vreedzame School) sluiten niet altijd aan bij het denken en handelen vanuit een gemeenschap bij onze buurtbewoners.
Risico's voor participatief burgerschap	Financiële problemen bij veel gezinnen.
Risico's voor ontwikkeling identiteit	Relatie tussen ouder en kind is niet altijd optimaal.

Risico's voor algemene ontwikkeling	25% van de leerlingen afkomstig uit eenoudergezinnen, samengestelde gezinnen of vanuit pleeggezinnen.
Risico's in relatie tot de basiswaarden	Een risico voor tolerantie door een thuismilieu met strikte ideeën over bepaalde bevolkingsgroepen. Thuisituatie wordt bij 1/3 van de leerlingen ingeschat als complex.

Visie op Burgerschap

Op KC de Haren vinden we het van belang om onze leerlingen op een goede manier voor te bereiden op de maatschappij. Kennis en vaardigheden aanleren is hiervoor van belang, maar daar blijft het wat ons betreft niet bij.

Onze school is een veilige oefenplaats voor burgerschap en samenleving; wij vinden het belangrijk dat leerlingen op een bewuste manier in het leven staan waarbij zij respect hebben voor elkaar, naar anderen omzien en eigen keuzes kunnen en durven maken.

Voor onze leerlingen is het van belang dat ze de kans krijgen te ervaren waar ze goed in zijn. We werken aan de ontwikkeling van een positief zelfbeeld bij onze leerlingen. Kinderen worden zich bewust van het feit dat iedereen gelijkwaardig is, maar niemand hetzelfde. Leerlingen worden zich bewust van hun mogelijkheden om, samen met anderen, bij te dragen aan deze samenleving en een democratische cultuur.

Op KC de Haren wordt een open en oprechte houding voorgeleefd, waarbij verantwoordelijkheid, ambitie en plezier tot de basiswaarden behoren. Om jezelf te kunnen en mogen zijn, om vaardigheden te ontwikkelen en om stappen te zetten richting *goed burgerschap* bieden wij zowel voor leerlingen als medewerkers een veilige omgeving aan waarin ze zich geaccepteerd voelen.

De Vreedzame School op KC de Haren

Op KC de Haren werken wij met de werkwijze van de Vreedzame School.

Het programma Vreedzaam is voor sociale competentie en democratisch burgerschap.

De lessenserie voor groep 1 t/m 8 bestaat uit 30 lessen, het basiscurriculum, verdeeld over de volgende zes blokken:

- We horen bij elkaar – groepsvorming
- We lossen conflicten zelf op – conflicthantering
- We hebben oor voor elkaar – communicatie
- We hebben hart voor elkaar – gevoelens
- We dragen allemaal een steentje bij – verantwoordelijkheid
- We zijn allemaal anders – diversiteit

Uitwerking doelen t.o.v. domein en kerndoel

Domeinen:

A: Schoolcultuur

B: Samenleving en democratie

C: Maatschappelijke vraagstukken

Kerndoel schoolcultuur (A)

Het gaat hierbij om

- Zorgen voor een veilige omgeving met aandacht voor diversiteit en inclusie;
- Aanbieden van activiteiten die de betekenis van de democratische waarden laten zien;
- Stimuleren van kritische denkvaardigheden, morele en ethische oordeelsvorming en offline en online respectvol communiceren daarover;
- Samen met leerlingen vormgeven van een democratische cultuur;
- Aandacht besteden aan actualiteit en maatschappelijke vraagstukken in samenhang met verschillende leergebieden.

In kindertaal

- Welke regels en afspraken zijn er op school?
- Waarover mag ik meebeslissen op school?
- Wat kan ik doen als ik het ergens niet mee eens ben?
- Wat draag ik bij zodat iedereen het fijn heeft in de klas?

Leerdoelen

Leerlingen van de onderbouw leren:

- Om te gaan met hun wensen en hun opvattingen en leren zich hierover uit te spreken.
- De gevoelens, wensen en opvattingen van anderen te herkennen.
- Te accepteren dat anderen iets anders willen, maar dat dit niet tot een conflict hoeft te leiden.
- Hun stem te gebruiken tijdens gezamenlijke besluitvormingsprocessen.
- Dat de ander ook een stem en mogelijk een ander gezichtspunt heeft; leren hiernaar te luisteren en vragen te stellen om meer over de ander en zijn of haar gezichtspunt te weten te komen.
- Conflicten in de klas op een vreedzame manier op te lossen.

Leerlingen van de midden- en bovenbouw leren ook:

- Dat het meepraten over zaken die hen aangaan een (kinder)recht is.
- Hun mening te verwoorden en daar eenvoudige argumenten voor te geven.
- In de context van de klas te proberen anderen van hun mening te overtuigen.
- De mening van anderen in eigen woorden samen te vatten.
- Hun eigen mening bij te stellen op basis van nieuwe inzichten.
- Hun stem te gebruiken tijdens besluitvormingsprocessen in de klas- en schoolcontext en daarbij ruimte te maken voor de mening van alle leerlingen.
- Er rekening mee te houden dat hun mening of uitlatingen emoties teweeg kunnen brengen bij anderen.
- Dat mensen over onderwerpen verschillend kunnen denken; dat die verschillen soms wel, soms niet overbrugd kunnen worden en soms ook tot spanningen en conflicten leiden.
- Conflicten in de directe omgeving op een vreedzame manier op te lossen, maar ook accepteren dat conflicten kunnen blijven bestaan.

Aanbod en activiteiten per unit:

Onderbouw:

Leerlingen leren dat hun stem gehoord wordt, dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen.

- Samenwerken met werkjes en coöperatieve werkvormen.
- Het leren omgaan met elkaar.
- Kinderen werken soms samen met oudere kinderen van onze school.
- Kringgesprek onderwerpen bespreken, overeenkomsten en verschillen bespreken.
- Leerlingen leren dat hun stem gehoord wordt, dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen.

Middenbouw:

Leerlingen leren dat hun stem gehoord wordt, dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen.

- Coöperatieve werkvorm weekendverhaal.
- Kinderen werken soms samen met oudere kinderen van onze school.
- Het vieren van verschillende feesten (culturen).
- Vanuit topo- en geografie elkaars verschillen bekrachtigen.
- Groeps gesprekken aan de hand van thema's en alledaagse situaties.

Bovenbouw:

Leerlingen leren dat hun stem gehoord wordt, dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen.

- Leerlingenraad
- Alleen jij bepaalt
- Mediatoren
- Deelname Mediamasters (groep 7 – week van de Mediawijsheid)
- Week van de lentekriebels – mediawijsheid
- Citytrainer Junior
- Jeugdhonk, toegankelijk voor meerdere leeftijden.
- Talent2Teach: samenwerking leerlingen van KC de Haren en leerlingen van het Voortgezet Onderwijs.
- Tijdens bepaalde taallessen (debatlessen, betogen, sollicitatiebrieven)
- De dag vandaag als opstarter
- Stellingen jeugdjournaal
- Naar aanleiding van WO-lessen
- Samen keuzes maken (formulering: leerlingen hebben inspraak in eigen onderwijs)
- Democratie: meeste stemmen gelden of in gesprek met elkaar tot consensus komen
- Eigen inbreng van leerlingen meenemen in keuzes die gemaakt worden.
- Kinderen werken soms samen met jongere kinderen van onze school.
- Kinderen van bovenbouw ondersteunen en begeleiden kinderen van middenbouw en onderbouw.

Kerdoel diversiteit en inclusie (B)

Het gaat hierbij om

- Kennis over hoe de grondwet diversiteit in geloofs- en levensovertuigingen, politieke voorkeuren, afkomst, gender, seksuele oriëntatie en beperkingen beschermt;
- Inschatten en bespreken van situaties die racistisch, discriminerend of stereotyperend zijn;
- Verkennen van reflecteren op de eigen offline en online identiteit in relatie tot anderen;
- In gedrag rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen.

In kindertaal

- Welke overeenkomsten hebben wij?
- Welke verschillen zijn er tussen ons?
- Wat is mijn achtergrond?
- Welke tradities hebben wij?
- Wat is discriminatie en wat kan ik hiertegen doen?
- Welke verschillende emoties zijn er allemaal?
- Herken ik de emoties en bijbehorende lichaamstaal bij de ander?
- Hoe kan ik ervoor zorgen dat niemand zich buitengesloten voelt?
- Hoe reageer ik op een situatie die in mijn ogen oneerlijk is?

Leerdoelen

Leerlingen van de onderbouw leren:

- De primaire emoties met de bijbehorende lichaamstaal van een ander te herkennen en benoemen.
- De grenzen (emotioneel en fysiek) van de ander te herkennen en daar rekening mee te houden.
- Fysieke kenmerken van zichzelf te benoemen en te vergelijken met die van de ander.
- Over vriendschap en verliefdheid.
- De eigen gezinssituatie en thuiscultuur of -culturen te vergelijken met die van een ander.
- Woorden te geven aan wat de ander doet en wil en daarin overeenkomsten en verschillen te ontdekken.
- Samen en/of met hulp van anderen onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen.

Leerlingen van de midden- en bovenbouw leren ook:

- Hoofdzaken over religieuze en levensbeschouwelijke stromingen en culturele tradities en gebruiken die in onze diverse samenleving een rol spelen.
- Over seksualiteit, verschillende seksuele oriëntaties en expressie van gender.
- De grenzen (emotioneel, fysiek en seksueel) van anderen herkennen en daar rekening mee te houden.
- De secundaire emoties van de ander te herkennen en te benoemen en te anticiperen op reacties van anderen op het eigen handelen.
- Uit te wisselen over wat gedeelde en verschillenden waarden, overtuigingen, idealen en toekomstverwachtingen zijn.
- Overeenkomsten en verschillen tussen mensen te herkennen, te benoemen en in aanzet te verklaren.
- Hoe groepsgedrag en (sociale) media de houdingen en het gedrag van klasgenoten mede kunnen verklaren.

Aanbod per unit:**Onderbouw**

Leerlingen leren woorden te geven aan wat de ander doet en wil.

- Vreedzame School
- Ze maken kennis met levensbeschouwelijke stromingen.
- Diversiteit aanbieden vanuit passende prentenboeken, feesten/vieringen.
- KlupUp
- In verschillende thema's die we aanbieden komt burgerschap terug tijdens de activiteiten.
- Bewust bezig zijn met de basisemoties, herkennen, bespreken en tekenen.

Middenbouw

Leerlingen leren woorden te geven aan wat de ander doet en wil.

- Cultuurprogramma Erfgoed.
- Elkaars culturen en feesten vieren.
- Overeenkomsten en verschillen van elkaars culturen, thuissituatie bespreken/ van elkaars werelden.
- Gesprekken voeren over diversiteit n.a.v. actualiteit.
- Week van de Lentekriebels.

Bovenbouw

Leerlingen leren woorden te geven aan wat de ander doet en wil.

- WO
- Jeugdjournaal
- Groepsgesprekken
- Aandacht besteden aan feestdagen/ vieringen
- Mediatoren
- Deelname Mediamasters (groep 7 – week van de Mediawijsheid)
- Week van de lentekriebels – mediawijsheid
- De dag vandaag als opstarter
- Stellingen jeugdjournaal
- Naar aanleiding van WO-lessen

Kerdoel democratische waarden (B)

Het gaat hierbij om:

- Kennis over de ontwikkeling en de betekenis van de democratische waarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit;
- Kennis over het belang van de grondwet, kinder- en mensenrechten ter bescherming van de vrijheid, gelijkheid en solidariteit;
- Verkennen van de grenzen aan vrijheid, gelijkheid en solidariteit;
- Verkennen op basis van morele en ethische perspectieven wat rechtvaardigheid en verantwoordelijk handelen betekent voor jezelf;
- Afwegen hoe je eigen handelen effect heeft op de omgeving en het welzijn van anderen, nu en in de toekomst.

In kindertaal

- Weet ik welke rechten ik heb als kind?
- Welke afspraken zijn er op school?
- Waarover mag jij meebeslissen?
- Hoe reageer ik op een situatie die in mijn ogen oneerlijk is?
- Wat draag ik bij zodat iedereen het fijn heeft in de klas?
- Hoe los ik conflicten (ruzies) op een vreedzame manier op?
- Hoe kan ik opkomen voor mijn eigen belang en die van mijn klas?

Leerdoelen

Leerlingen van de onderbouw leren:

- Het belang van regels in de klas en op school voor spelen en samenwerken.
- Leefregels en afspraken thuis en in de omgeving te benoemen en te vergelijken.
- Dat zij vrijheid hebben in het maken van keuzes, rekening houdend met de keuzes van medeleerlingen en de geldende afspraken in de klas.
- Dat iedereen rechten en plichten heeft.
- Eenvoudige taken en problemen uit te voeren of op te lossen met respect voor de afspraken die onderling gemaakt zijn.
- Te benoemen wat ze zelf nodig hebben; te zien wat anderen nodig hebben en wat dat betekent voor hun eigen handelen.
- In concrete situaties te herkennen en te benoemen wat ze eerlijk vinden of oneerlijk, goed dan wel slecht, welke spanningen dit op kan leveren en wat dat kan betekenen voor hun handelen.
- Over in- en uitsluiting en pesten in de klas.

Leerlingen van de midden- en bovenbouw leren ook:

- Over de basiswaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit van de democratische rechtstaat.
- Over de grondrechten, mensenrechten en kinderrechten en het belang ervan; dat iedereen gelijke rechten heeft die universeel zijn en onlosmakelijk met elkaar verbonden.
- Dat de rechtstaat kaders biedt voor rechten en vrijheden en bescherming tegen willekeur en machtsmisbruik.
- Over de waarborging van en het respect voor die rechten hier en daar.
- Over het belang van regels en afspraken thuis en op school en deze te vergelijken met die in de publieke ruimte.
- Waarom zij vrijheid hebben in het maken van keuzes, rekening houdend met de keuzes van medeleerlingen en de geldende afspraken in de klas en omgeving.

- Hoe de basiswaarden tot uiting komen of kunnen komen in de eigen klas- en schoolcontext en in de omgeving.
- Taken uit te voeren of problemen op te lossen met respect voor de afspraken die onderling gemaakt zijn.
- Doelen te stellen en werkwijzen te bepalen voor werk dat je alleen of samen doet.
- Manieren om voor hun eigen belangen en die van de groep op te komen.
- Manieren om voor concrete anderen hier én elders op te komen: dat kind in die omstandigheid.
- Voorbeelden van uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling in de eigen omgeving en in het land te herkennen en te benoemen.
- Manieren om kwesties rond solidariteit op school of in de omgeving te onderzoeken, deze aan te kaarten en daar zo mogelijk gevolg aan te geven.
- Na te denken over de rollen die de overheid, middenveld en burgers kunnen spelen bij het bevorderen van solidariteit en rechtvaardigheid.

Aanbod per unit:

Onderbouw

Leerlingen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtstaat.

- Orde en structuur door regels af te spreken omtrent spelen en gebruiken (wc)
- Binnen het thema is er vrijheid om zelf vorm te geven aan eigen inbrengen.
- Creativiteit stimuleren in spel en in werkjes.
- Talenten benutten
- Eigen keuzes mogen maken via planbord.

Leerlingen ontwikkelen manieren om de eigen belangen en van anderen te behartigen.

- Uitsluiting, discriminatie, onrechtvaardigheid en ongelijke behandeling herkennen en benoemen.
- Vanuit Vreedzame School, de symbolen bespreken n.a.v. gebeurtenissen in de groep.

Middenbouw

Leerlingen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtstaat.

- Door coöperatieve werkvormen het samenwerken stimuleren en democratische waarden leren kennen.
- Ongelijkheden en vrijheidsbeperking vanuit de actualiteit worden besproken met de leerlingen en tegen onze rechtstaat afgezet.
- Normen en waarden t.o.v. publieke ruimte (denk aan vuurwerk).

Leerlingen ontwikkelen manieren om de eigen en de belangen van anderen te behartigen.

Uitsluiting, discriminatie, onrechtvaardigheid en ongelijke behandeling herkennen en benoemen.

- In de dagelijks omgang.
- In gesprek gaan met de leerling, denk aan feedback geven.
- Meedenken over het schoolplein.
- Omgaan met de schoolspullen/ klaslokaal.
- Vreedzame School
- Gedragsverwachtingen en sanctiebeleid
- Het gesprek wanneer de actualiteit raakvlakken biedt.
- Kerstkaarten naar ouders.

Bovenbouw

Leerlingen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtstaat.

- Vreedzame School
- Gedragsverwachtingen
- Sanctiebeleid (waarschuwing-aantekening-gele kaart)
- Schoolafspraken
- Groepsregels
- Leerlingenraad
- Mediatoren opleiden en toepassen
- Citytrainer Junior opleiden en toepassen
- Talent2Teach: samenwerking leerlingen van KC de Haren en leerlingen van het Voortgezet Onderwijs.
- Creëren van een jeugdhonk
- Gedragsregels vooraf bespreken en achteraf evalueren met een uitstapje
- Kijken naar het Jeugdjournaal
- Groepsgesprekken voeren
- Spiegelen van gedrag en situaties bespreken
- Overtuigen en discussies voeren n.a.v. stellingen
- Bureau Halt!
- Voorbereiden maatschappij lesprojecten zoals GGD, UNICEF of MOL73 bijvoorbeeld.

Leerlingen ontwikkelen manieren om de eigen en de belangen van anderen te behartigen.

Uitsluiting, discriminatie, onrechtvaardigheid en ongelijke behandeling herkennen en benoemen.

- Gesprekken
- Sanctiebeleid, consequenties voor gedrag die gaan over uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie (waarschuwing-aantekening-gele kaart)
- Vreedzame School
- WO
- Actualiteiten bespreken
- Leerlingenraad en Kinderparlement

Kerdoel maatschappelijke betrokkenheid (B)

Het gaat hierbij om

- Kennis over taken, rollen, rechten en plichten van burgers in de samenleving;
- Verkennen welke middelen kunnen worden ingezet om individueel en collectief bij te dragen aan maatschappelijke veranderingen;
- Oriënteren op maatschappelijke initiatieven, bewegingen en organisaties;
- Benoemen en waarderen van de eigen bijdrage aan de samenleving in dagelijkse situaties;
- Verkennen van de eigen mogelijkheden om maatschappelijke betrokkenheid vorm te geven.

In kindertaal

- Hoe kan ik bijdrage aan een fijne leefomgeving?
- Hoe kan ik duurzame keuzes maken?
- Hoe ben ik verbonden met andere mensen in Nederland?
- Hoe ben ik verbonden met andere delen van de wereld?

Leerdoelen

Leerlingen van de onderbouw leren:

- De eigen grenzen te herkennen, te benoemen en te bewaken (emotioneel, fysiek).
- Woorden te geven aan wat ze denken, doen, willen en willen worden+ leren dat hun taal of talen deel uitmaken van wie ze zijn.
- Te benoemen wat ze al kunnen en wat nog niet, wat ze leuk vinden om te doen.
- Hun primaire emoties te herkennen, benoemen en ermee om te gaan.
- Over zichzelf te praten in termen van toen, nu en later, hier en daar (bijvoorbeeld: *“toen was ik ... nu ben ik, later wil ik...”*; *hier ben ik/ doe ik ... daar ben ik/ doe ik*”).
- Te benoemen wat bij hen thuis belangrijke tradities, vieringen en rituelen zijn.

Leerlingen van de midden- en bovenbouw leren ook:

- De eigen grenzen te herkennen, benoemen en actief te bewaken (emotioneel, fysiek en seksueel).
- Te duiden wat ze denken, doen, willen en willen worden en daar gepast naar handelen.
- Hun primaire en secundaire emoties te herkennen, te benoemen en hier bewust mee omgaan.
- Te benoemen wat ze al goed kunnen en wat ze nog beter onder de knie willen krijgen, ook in het licht van het onderwijs dat ze na de basisschool willen volgen.
- Uit te drukken met welke groep(en) in cultuur en samenleving ze zich verbonden voelen en welke betekenis symbolen en rituelen voor hen hebben, waaronder ook nationale symbolen.
- Enkele verschillende aspecten waardoor hun identiteit mede gevormd is bewust waar te nemen; gender, gezin, sociaaleconomische achtergrond, levensbeschouwing, religie en cultuur.
- Te reflecteren op de mate waarin hun identiteit mede gevormd is en beïnvloed wordt door leeftijdgenoten, groepsidentiteiten, (sociale) media, maar ook door persoonlijke mogelijkheden en beperkingen.
- Na te denken over schoonheidsidealen, gender, seksualiteit, etniciteit en (on)gelijkheid zoals die gerepresenteerd worden in/op (sociale) media en welke invloed die beelden op hen hebben.

Aanbod per unit:**Onderbouw**

Leerlingen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten.

- Ontwikkelingslijnen in KIIK groep 1-2 door leerkrachten en deze worden besproken met de ouders/verzorgers.
- Verkleinen van de overgang van groep 1/2 naar groep 3.
- D.m.v. Vreedzame School leren kinderen zichzelf (en de ander) beter kennen.
- Prentenboeken, rollenspel en kringgesprekken dragen bij het vormen van de identiteit.

Middenbouw

Leerlingen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten.

- Vreedzame School
- Dubbelklik, mediarentoren, leerlingenraad.
- Cultuurprogramma
- Sociale competentietraining/ rots- en watertraining.
- Week van de Lentekriebels.
- KlupUp

Bovenbouw

Leerlingen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten.

- Vreedzame School
- Kinderpostzegels
- Fietsexamen (veilig in maatschappij bewegen)
- Alleen jij bepaalt (initiatief)
- Cultuurroute (museumschatjes, musea bezoek, theater)
- KLUP-UP
- Jeugdhonk
- Natuurlessen via vrijwilliger uit de wijk
- Tiny Forest
- WisH
- Tijdens projecten (Unicef, Pestvoetbaltoernooi wijk, Kamp Vught)
- Rode Kruis project (wat te doen bij een ramp)
- Van Brug naar Brugklas project in groep 8
- Talent2Teach: samenwerking leerlingen van KC de Haren en leerlingen van het Voortgezet Onderwijs.
- Week van de lentekriebels
- Aandacht aan meertaligheid geven en meerdere culturen
- Bliksemstage
- Leerlab Slimme handen op Bossche Vakschool
- Deelname wijkgerelateerde activiteiten

Kerdoel democratische betrokkenheid (B)

Het gaat hierbij om

- Beschrijven hoe in een democratie macht en invloed worden uitgeoefend;
- Benoemen van vormen van inspraak en besluitvorming in dagelijkse situaties;
- Communiceren op een respectvolle wijze;
- Leren omgaan met de wensen en de stem van de minderheid in besluitvormingsprocessen;
- Reflecteren op processen en uitkomsten van inspraak en besluitvorming in de schoolomgeving.

In kindertaal

- Welke regels en afspraken zijn er in de openbare ruimte;
- Hoe maken we regels en afspraken voor Nederland?
- Wie handhaaft de regels in Nederland?
- Waarover mag ik meebeslissen op school?
- Doe ik mijn best om de ander te begrijpen?
- Durf ik mijn stem te laten horen in de klas?
- Wat doe ik als ik het ergens niet mee eens ben?
- Lukt het mij om mijn mening te onderbouwen?

Leerdoelen

Leerlingen van de onderbouw leren:

- Dat er regels en afspraken gelden thuis, op school en in de publieke ruimte en welke consequenties het kan hebben als je regels overtreedt of afspraken schendt.
- Dat er mensen zijn benoemd of gekozen die gezag hebben of dragen op school, in de woonplaats en in het land.
- Dat er regels en afspraken gelden in ons land en welke rol verschillende mensen hebben bij het handhaven ervan.
- Het verschil tussen regels en afspraken en de mogelijkheden en grenzen voor leerlingen om daar over mee te praten.
- Zich onder begeleiding te houden aan regels van gesprek en uitwisseling, waaronder actief luisteren en vragen stellen.
- Verschillende manieren om in kleine groepen of met de klas te overleggen; hoe je eenvoudige conflicten kunt voorkomen en een aantal mogelijkheden om ontstane conflicten op te lossen.
- Eenvoudige taken en problemen zelfstandig en in overleg uit te voeren en op te lossen met inachtneming van de geldende afspraken.
- Gericht vragen te stellen over vanzelfsprekendheden die zij binnen en buiten school tegenkomen, onder begeleiding gerichte (onderzoeks)vragen op te stellen en een eenvoudig onderzoek uit te voeren.
- Zich met hulp gericht uit te spreken over de wereld die zij waarnemen. Gericht eenvoudige verbanden leggen tussen verschillende gebeurtenissen en ontwikkelingen.
- Primaire emoties bij zichzelf te herkennen, te benoemen en ermee om te gaan; zij leren de primaire emoties met bijbehorende lichaamstaal van een ander te herkennen en te benoemen.
- Anderen waar te nemen als mensen met eigen gevoelens en gedachten, daar uitdrukking aan te geven en er rekening mee te houden.
- In concrete situaties ethische dimensies te herkennen en te benoemen en hun handelen hier zo mogelijk op af te stemmen.

- Het eigen belang en dat van anderen in te zien en te verwoorden; te respecteren wat anderen nodig hebben om in hun behoeften te voorzien; regels te accepteren en te bewaken.

Leerlingen van de midden- en bovenbouw leren ook:

- Over gezagsdragers en politieke instituties in Nederland, Europa en de wereld.
- Over de totstandkoming en handhaving van regels in Nederland en Europa.
- Over de werking van ons politieke bestel.
- Wat de buitenwerkingstelling van de rechtsstaat kan betekenen, uitgelegd aan de hand van de Duitse bezetting en de Holocaust.
- Over verschillende visies op vrijheid, gelijkheid en solidariteit.
- Over rollen van en verhoudingen tussen mensen op school, in de buurt en in het land.
- Manieren waarop ze besluitvormingsprocessen op vreedzame wijze kunnen beïnvloeden en hoe ze daar verantwoordelijkheid voor kunnen nemen.
- Over manieren om op school of in de eigen omgeving macht te organiseren en uit te oefenen.
- Zich in een aantal verschillende communicatieve situaties zoals kringgesprek, vergadering en dialoog te houden aan regels van gespreksvoering: gericht vragen te stellen, hun mening te verwoorden en te reageren op standpunten en inzichten van anderen.
- Hoe zij in conflictsituaties in de eigen omgeving (mee) kunnen werken aan een oplossing; manieren hoe ze als klas of als groep kunnen overleggen en daarbij te luisteren naar opvattingen van allen.
- Voor zichzelf en samen doelen te stellen en werkwijzen te bepalen; handelingsopties te onderzoeken, daar keuzes in te maken en daar zo mogelijk gevolg aan te geven.
- Gericht soorten vragen te stellen over vanzelfsprekendheden in de directe omgeving; eenvoudige verbanden te leggen en overeenkomsten en verschillen te duiden; in aanzet te benoemen wat de herkomst van hun overtuigingen is.
- Begrijpelijke argumenten te geven voor hun meningen of overtuigingen en verbanden te leggen tussen hun eigen overtuigingen en die van anderen.
- Primaire en secundaire emoties bij zichzelf en bij anderen te herkennen, te benoemen; zij leren zich in te leven in een ander en gaan hier bewust mee om.
- Het perspectief van concrete anderen in een gegeven context te herkennen en te beschrijven (*hoe zou dat kind daar, in die omstandigheden, zich ...*); te anticiperen op wat hun gedrag of uitlatingen teweeg kunnen brengen bij een ander.
- Ethische dimensies te herkennen in concrete situaties en in leercontexten; handelingsopties te overwegen, consequenties van keuzes af te wegen en het handelen hier zo mogelijk op af te stemmen.
- Over wederkerigheid van belangen; hoe ze de belangen van zichzelf, van concrete anderen en van de groep kunnen behartigen; hoe ze het recht van anderen om binnen geldende normen in hun behoeften te voorzien kunnen respecteren, bevorderen en bevechten.

Aanbod per unit:

Onderbouw

Leerlingen leren manieren waarop ze besluitvormingsprocessen vreedzaam kunnen beïnvloeden.

- Leerlingen ervaren dat ze hun mening mogen geven door in kringgesprekken alles te mogen zeggen.
- Leerlingen ervaren dat hun mening telt door dit te benoemen en ernaar te handelen.
- Stemmen
- Keuzevrijheid in hoeken (planbord)
- In groepjes overleggen of presenteren, uiteindelijk komen tot 1 keuze.

Leerlingen leren kritisch denken en handelen, ethisch redeneren en communiceren.

- Vreedzame School
- Gesprekken in de klas
- Gesprekken in kleinere setting
- Week van Lentekriebel

Middenbouw

Leerlingen leren manieren waarop ze besluitvormingsprocessen vreedzaam kunnen beïnvloeden.

- Samenwerken/ Coöperatieve werkvormen.
- Meenemen in het schoolplein, inspraak
- Leerlingenraad.

Leerlingen leren kritisch denken en handelen, ethisch redeneren en communiceren.

- Door voorbeeldgedrag, modellen leerlingen leren over ethisch redeneren.
- Vreedzame School
- Gesprekken in de klas
- Gesprekken in kleinere setting
- Week van Lentekriebel
- Mediatoren
- Inzet van Citytrainer junior

Bovenbouw

Leerlingen leren manieren waarop ze besluitvormingsprocessen vreedzaam kunnen beïnvloeden.

- Vreedzame School
- Gedragsverwachtingen
- Sanctiebeleid (waarschuwing-aantekening-gele kaart)
- Schoolafspraken
- Groepsregels
- Leerlingenraad
- Mediatoren opleiden en toepassen
- Citytrainer Junior opleiden en toepassen
- Talent2Teach: samenwerking leerlingen van KC de Haren en leerlingen van het Voortgezet Onderwijs.
- Creëren van een jeugdhonk
- Gedragsregels vooraf bespreken en achteraf evalueren met een uitstapje
- Kijken naar het Jeugdjournaal
- Groepsgesprekken voeren
- Spiegelen van gedrag en situaties bespreken
- Overtuigen en discussies voeren n.a.v. stellingen
- Bureau Halt!
- WO-lessen
- Voorbereiden maatschappij lesprojecten zoals GGD, UNICEF of MOL73 bijvoorbeeld.

Leerlingen leren kritisch denken en handelen, ethisch redeneren en communiceren.

- Leerlingenraad
- Kinderparlement
- Mediatoren
- Citytrainer Junior

- Groepsgesprekken
- Vreedzame School
- Jeugdjournaal (stellingen)
- Gedragsverwachtingen, sanctiebeleid

Kerdoel maatschappelijke vraagstukken (C)

Het gaat hierbij om

- Benoemen welke belangen en perspectieven een rol spelen binnen actuele maatschappelijke en planetaire vraagstukken;
- Utdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen;
- Reflecteren hoe de eigen identiteit en waarden het handelen kunnen beïnvloeden;
- Leerlingen leren kritisch denken en handelen;
- Verkennen welke individuele en collectieve bijdragen aan oplossingen mogelijk zijn.

In kindertaal

- Hoe kan ik mijn steentje bijdragen aan de leefbaarheid van mijn wijk/ stad/ land/ planeet?

Leerdoelen

Leerlingen van de onderbouw leren:

- Over de manieren waarop zij en klasgenoten verbonden zijn met mensen uit andere delen van de wereld.
- Gewoonten en gebruiken van henzelf en van klasgenoten te herkennen als komend uit verschillende streken en-of tradities.
- Duurzame keuzes en gedrag te herkennen aan voorbeelden uit de eigen omgeving.
- Verschillende vormen van (media)boodschappen te (her)kennen.
- Verschillende functies, primaire doelstellingen en de reikwijdte van media herkennen.
- Hun eigen mediagebruik (type, duur, frequentie) te onderzoeken.
- Over de invloed van mediaboodschappen op hun leefwereld
- Verschillende toepassingen van technologie in het dagelijkse leven te herkennen.
- Over de invloed van technologie op henzelf en op de eigen leefomgeving.
- Veranderingen te verkennen die technologische ontwikkelingen teweeg kunnen brengen in hun eigen leefomgeving, nu en straks.

Leerlingen van de midden- en bovenbouw leren ook:

- Over het Nederlandse lidmaatschap van verschillende internationale organisaties.
- Over internationale ondernemingen en organisaties in relatie tot nationale en internationale wetgeving.
- Over verschillende manieren waarop ze verbonden zijn met mensen uit andere delen van de wereld: productie, consumptie, ecologie, cultuur, media en migratie.
- Te onderzoeken wat de beschikbaarheid van producten uit de hele wereld en de bereikbaarheid van andere werelddelen voor hen betekent; wat het voor anderen kan betekenen voor wie die beschikbaarheid wel en die beschikbaarheid niet vanzelfsprekend zijn.
- Een mening te vormen over en zo mogelijk te handelen op enkele morele of ethische vraagstukken die met globalisering samenhangen.
- De betekenis van de begrippen People, Planet, Prosperity (PPP) aan de hand van voorbeelden te herkennen en te beschrijven.
- Welke spanningen er zijn tussen de waarden en belangen die aan People, Planet, Prosperity verbonden zijn en de invloed van die spanningen op de leefomgeving, dichtbij en veraf, nu en later.
- Na te denken over de mate waarin jij samen met anderen keuze hebt in vragen rond duurzaamheid.
- Kritisch na te denken over hun eigen gedrag en keuzes van anderen en het effect daarvan op de leefomgeving, dichtbij en veraf, nu en later.

- Na te denken over de mogelijke oplossingen voor duurzaamheidsvraagstukken, eventueel met gebruikmaking van de sustainable development goals (SDG) of andere duurzaamheidsdoelstellingen.
- Dat bij digitaal communiceren ook omgangsregels gelden en kunnen deze toepassen.
- Hun eigen mediagebruik te onderzoeken, zich bewust te worden van de gevolgen en van de ethische aspecten hiervan.
- De betrouwbaarheid van digitale informatiebronnen te onderzoeken en de verschillen tussen betrouwbare en niet-betrouwbare informatiebronnen te benoemen.
- Verschillende toepassingen van technologie in het dagelijkse leven en in de samenleving onderzoeken.
- Over de invloed van technologische ontwikkelingen op hun dagelijks leven, het eigen gedrag en de mogelijkheid tot vrije keuzes.
- (on)gewenste invloeden en (on)bedoelde effecten van technologie in de eigen omgeving te onderzoeken en daarover in dialoog gaan.

Aanbod per unit:

Onderbouw

Leerlingen leren hoe mensen verbonden zijn met de wereld en leren over internationale samenwerking.

- We praten Engels en zingen ook Engelse liedjes tijdens de lessen van Take it Easy, in veel landen spreken ze Engels.
- Kinderen de kans geven om onderling en naar ons toe in eigen taal te communiceren.
- Kringgesprekken over de landen op de wereldkaart. Hoe ver is het van Nederland? Nederland is eigenlijk een heel klein land...
- Educatief aanbod van school t.v.

Leerlingen leren duurzame keuzes te herkennen en te nemen.

- Afval scheiden in de prullenbak en papierbak.
- Kraan mag niet te lang stromen.
- Alleen een zakdoekje pakken als het echt nodig is.
- Gematigd het zeepompje indrukken.

Leerlingen leren over de effecten van de onlinewereld.

- Omgang met Digibord en Chromebook wordt besproken.
- Als het langskomt vertellen we dat je af en toe helaas enge dingen kan zien en dat je dan snel moet wegklikken. Bijvoorbeeld als ze op de iPad een vervelende reclame zien.

Leerlingen leren over de invloed van technologische ontwikkelingen op henzelf en hun leefomgeving.

- Omgang met Digibord en Chromebook wordt besproken
- De apps die we op Chromebook gebruiken
- Digibord

Middenbouw

Leerlingen leren hoe mensen verbonden zijn met de wereld en leren over internationale samenwerking.

- Europese unie
- Jeugdjournaal & de dag van vandaag.

Leerlingen leren duurzame keuzes te herkennen en te nemen.

- Afval scheiden.
- Aan de hand van de schoolregel met leerlingen praten over duurzaamheid kijkend naar de materialen v/d leerlingen en papier.
- Gesprek aangaan over eten, wat ze eten en kwantiteit (gezonde maand en TommyTomato)
- Dikke trui i.p.v. verwarming.

Leerlingen leren over de effecten van de onlinewereld.

- Blits
- Ouderavond workshop gameverslaving.
- Ouderavond workshop Social media
- Bespreekbaar maken wanneer online pesten speelt.
- GGD en/of Bureau Halt: omgaan met Social media
- JeugdBOA en wijkagent: omgaan met groepsdruk en online gedrag

Leerlingen leren over de invloed van technologische ontwikkelingen op henzelf en hun leefomgeving.

- Digibord en gebruik van Chromebooks en Snappet tablets.
- Samenwerking met MOL73 met middenbouw; structureel aanbod programmeren en coderen.

Bovenbouw

Leerlingen leren hoe mensen verbonden zijn met de wereld en leren over internationale samenwerking.

- Kinderparlement
- Jeugdjournaal
- Aardrijkskunde – Natuur (cyclische lessenreeks waterkringloop, Nederland waterland, Ecosystemen, dieren, klimaat en ecologische voetafdruk)
- Geschiedenis
- Culturen bespreken
- Feestdagen
- BBS
- Wijkgerelateerde activiteiten
- Talent2Teach: samenwerking leerlingen van KC de Haren en leerlingen van het Voortgezet Onderwijs.

Leerlingen leren duurzame keuzes te herkennen en te nemen.

- Afval scheiden
- Keuzes omgang met materialen
- Tip: gezamenlijke jaarbestelling, omgang met materialen/wat krijg je/hoe vaak krijg je iets?

Leerlingen leren over de invloed van technologische ontwikkelingen op henzelf en hun leefomgeving.

- Jeugdjournaal
- Klokhuis
- Samenwerking met MOL73
- Groepsgesprekken

Leerlingen leren om te gaan binnen het kader van digitaal samenleven

- Leerlingen leren over de effecten van de onlinewereld.

- Workshops aanbieden via Bureau Halt, GGD en/of jeugdBOA en wijkagent.
- Omgang met Chromebooks/Snappet tablets/internet
- Groepsgesprekken rondom onderwerp/actualiteiten, denk aan week van mediawijsheid en week van de Lentekriebels.
- Talent2Teach wekelijkse samenwerking in Teams

Kwaliteitszorg en cyclisch werken

Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, onze kernwaarden en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader uitgewerkt en voorzien van kenmerken.

Daarnaast beschikken we over een aantal structurele activiteiten om de kwaliteitszorg te borgen en te verbeteren:

- Jaarlijks een leerlingenraad vaststellen, met structurele overleggen.
- Jaarlijks mediators opleiden en inzetten.
- Jaarlijks Citytrainers Junior opleiden en inzetten
- Jaarlijks structurele overleggen per schooljaar vanuit het Kinderparlement.
- Jaarlijks bezoek van vertrouwenspersonen in klassen.
- Jaarlijks op MR-agenda; sanctiebeleid, vreedzame school en gedragsverwachtingen.
- Jaarlijks op team agenda; sanctiebeleid, vreedzame school en gedragsverwachtingen.
- Twee rondes per schooljaar Talent2Teach.
Samenwerking leerlingen van KC de Haren en leerlingen van het Voortgezet Onderwijs.
- Jaarlijkse deelname leerlingen uit groep 7 en 8 aan Leerlab Slimme Handen.
- Structurele overleggen binnen BBS: opvang, onderwijs, buurtteam, jeugdhonk en jeugdBOA.
- Structurele overleggen wijkbreed: onderwijs, wijkmanager, wijkagent en Farent.
- Overleggen met wijkmanager over positie KC de Haren in wijken Haren, Donk, Reit en Slagen.

Cyclisch werken

Om cyclisch te werken aan de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs maken wij gebruik van het 4D principe vanuit CED (data, duiden, doelen, doen)

Om de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs te meten (DATA) maken we gebruik van de volgende instrumenten.

1. Meting Basiskwaliteit module schoolplan Parnassys (2 x per vier jaar)
2. Quick Scan Burgerschap Team (quickscanburgerschap.nl) (1 x per vier jaar)
3. Schooldiagnose voor goed burgerschapsonderwijs Vreedzame School (1 x per jaar)
4. Sociale ontwikkeling (jaarlijks via IEP Hart & handen)
5. Vragenlijst Veiligheid Leerlingen (jaarlijks): gegevens worden aangeleverd bij de inspectie.
6. Vragenlijst Veiligheid ouders (1 x per twee jaar)
7. Vragenlijst Veiligheid Personeel (jaarlijks)

Op basis van de uitslagen en de opbrengsten van de gegeven lessen DUIDEN wij de kwaliteit van ons onderwijs. Op basis van de duidingen stellen wij actiepunten (DOELEN) op welke worden opgenomen in een actieplan van PLG, in het jaarplan of in het schoolplan.

PLG Burgerschap/ Vreedzame School gaat vervolgens aan de slag om met het team uitvoering te geven aan deze doelen (DOEN).